

LBRIS

We know
books

GHEORGHE SBÂRNĂ

ION CALAFETEANU

**RATIFICAREA
TRATATELOR DE PACE
DE LA PARIS
(1919-1920)
ÎN PARLAMENTUL
ROMÂNIEI ÎNTREGITE**

ACADEMIA ROMÂNĂ
FILIALA CLUJ-NAPOCA
INSTITUTUL DE ISTORIE
„GEORGE BARIȚIU”

Cluj-Napoca
2022

CUVÂNT-ÎNAINTE (de Gheorghe Sbârnă și Ion Calafeteanu)	7
DOCUMENTE	51
I. Ratificarea Tratatului de pace încheiat între Puterile Aliate și Asociate, la Versailles, în 29 iunie 1919.	
Tratatul de pace cu Germania	53
1. Senatul. Ședința din 14 august 1920	53
Cuvântul senatorului General I. Popovici	65
Cuvântul senatorului I. Nistor	73
2. Adunarea Deputaților. Ședința din 20 august 1920	77
Cuvântul deputatului Iuliu Maniu	77
Cuvântul deputatului Al. Dunăreanu	80
Cuvântul ministrului de Externe, Take Ionescu	83
II. Ratificarea Tratatului încheiat cu Austria de către Puterile Aliate și Asociate, la St.-Germain, în 10 septembrie 1919, precum și Tratatul relativ la dreptul minorităților, încheiat cu România la Paris, în 9 decembrie 1919	87
1. Ședința Senatului din 29 iulie 1920	87
Cuvântul senatorului G. Meitani	89
Cuvântul senatorului Gh. Grigorovici	101
Cuvântul ministrului de Externe și ad-interim la Finanțe, Take Ionescu ..	112
Cuvântul senatorului N. Bațaria	123
Cuvântul senatorului I. Nistor	135
Cuvântul senatorului G.G. Mironescu	156
2. Adunarea Deputaților. Ședința din 12 august 1920	163
Discursul deputatului C. Banu	164
Discursul deputatului C. Cracalia	165
Discursul deputatului A.C. Cuza	167
3. Adunarea Deputaților. Ședința din 12 august 1920	206
Discursul deputatului Al. Vaida Voevod	206
Discursul lui Take Ionescu, ministru de Externe și ad-interim la Finanțe	224

III. Ratificarea Tratatului de pace încheiat la Trianon, între Puterile Aliate și Asociate și Ungaria, în 4 iunie 1920	241
1. Ședința Senatului din 14 august 1920	241
Discursul senatorului I. Păcurariu.....	245
2. Ședința Senatului din 16 august 1920	257
Discursul senatorului Ion Nistor.....	257
Discursul senatorului Ibrahim Themo	272
Discursul senatorului G.G. Mironescu.....	276
Discursul senatorului Liviu Micșa	283
3. Ședința Senatului din 17 august 1920	289
Discursul senatorului Christache Georgescu.....	289
Discursul senatorului dr. George Bilașcu.....	299
Discursul senatorului General Silviu Herbay.....	305
Discursul senatorului Eugeniu Bran.....	311
Discursul lui Take Ionescu, ministrul de Externe și ad-interim la Finanțe....	317
4. Adunarea Deputaților. Ședința din 20 august 1920	326
Discursul deputatului dr. Avram Imbroane	327
Discursul deputatului dr. D. Lascu	330
5. Adunarea Deputaților. Ședința din 26 august 1920	348
Discursul deputatului Gaspar Muth.....	348
Discursul deputatului D. Secelea.....	350
Discursul deputatului N.D. Cocea	351
Discursul deputatului Traian Lalescu.....	355
Discursul deputatului Iuliu Maniu	356
Discursul deputatului Duiliu Zamfirescu	371
Discursul lui Take Ionescu, ministru de Externe și ad-interim la Finanțe....	373
Declarația deputatului Patrachie Ramnianțu	388
Declarația prezentată de deputatul D. Rădulescu	390
IV. Ratificarea Tratatului Unirii Basarabiei cu România	391
1. Senatul. Ședința din 3 aprilie 1922	391
2. Adunarea Deputaților. Ședința din 7 aprilie 1922	394
INDEX	397

Prezenta lucrare își propune ca, alături de volumul care a cuprins prezentarea integrală a tratatelor de pace ale României din 1919-1920¹, să împlinească și redarea în circuitul istoriografic, pentru prima oară, a dezbaterilor pe marginea acestor tratate, purtate în Corpurile Legiuitoare ale României întregite, în vederea ratificării lor, în sesiunea extraordinară a Parlamentului țării din vara anului 1920.

Forul legislativ al țării, instituit în urma alegerilor parlamentare din mai 1920, în atmosfera generată de spiritul Marii Uniri din 1918, a oferit cadrul unor dezbateri libere, în care reprezentanții aleși ai partidelor politice, senatori și deputați, și-au expus punctele de vedere asupra tratatelor de pace de la Paris, semnate de guvernele care s-au aflat la cârma țării în anii 1919-1920.

După înfăptuirea Marii Uniri din 1918, timp de aproape doi ani, opinia publică din România a urmărit cu deosebită atenție evoluția evenimentelor politico-diplomatice din capitala Franței, locul de desfășurare a Conferinței de Pace. Interesul manifestat de opinia publică românească s-a datorat importanței acestui eveniment, menit nu numai să recunoască stări de lucruri existente după dezmembrarea imperiilor (țarist, austro-ungar, german și otoman) și constituirea sau întregirea unui șir de state independente și suverane, dar și îndreptarea inechităților, repararea distrugerilor și crearea unui nou cadru internațional, care să asigure progresul pașnic al umanității. Această încredere se întemeia pe recunoașterea de către guvernele Puterilor Aliate și Asociate a dreptului legitim al popoarelor la unitatea națională și statală, în granițele lor etnice, de stabilire a principiului naționalităților ca factor determinant pentru așezarea relațiilor între state pe baze noi, de egalitate în drepturi și de respect reciproc.

Deschisă în mod simbolic la 18 ianuarie, data la care era proclamat, în 1871, Imperiul German în Sala Oglinzilor de la Versailles, Conferința de Pace a reunit 27 de state independente, patru dominioane (Canada, Australia,

---

¹ Ion Calafeteanu, Gheorghe Sbârnă, *Tratatetele de Pace ale României, 1919-1920*, Ed. Muzeul Literaturii Române, București, 2017.

Noua Zeelandă, Uniunea Sud-Africană) și India, în total aproximativ zece mii de delegați, experți, traducători etc.

În rândul statelor participante s-au format patru categorii, cu statute diferite, respectiv: Puterile învingătoare, foste beligerante (Franța, Marea Britanie, SUA, Italia și Japonia), ele erau considerate ca state cu interese generale și aveau dreptul de a fi prezente în toate comisiile și la toate ședințele de dezbateră ce se desfășurau în cadrul Conferinței; Statele beligerante (Belgia, Cehoslovacia, Grecia, Finlanda, Polonia, Portugalia, România, Serbia, precum și Brazilia, China, Cuba, India, domeniile engleze), considerate state cu interese speciale, practic „nelimitate”, având dreptul de a participa doar la lucrările Conferinței care se ocupau cu chestiuni ce le priveau nemijlocit; State neutre și State în formare, care puteau să-și expună dezideratele în scris și să participe numai la ședințele ce se ocupau direct de problemele care le priveau numai pe ele.

Conferința de Pace a evidențiat o structură de decizie piramidală, în fruntea căreia se afla Consiliul Suprem Interaliat, format din cinci membri, respectiv: președintele Statelor Unite ale Americii și prim-miniștrii ai Franței, Marii Britanii, Italiei și Japoniei. Un alt organ al Conferinței a fost constituit din cei cinci membri ai Consiliului Suprem Interaliat și miniștrii lor de externe, numit „Consiliul celor zece”, din care cei cinci miniștrii de externe constituiau la rândul lor „Consiliul celor cinci”². Acesta din urmă se ocupa de problemele curente, coordonând, cu sprijinul experților săi, activitatea a 52 de comisii constituite pe probleme.

Președinte al Biroului Conferinței a fost desemnat Georges Clemenceau, iar ca vicepreședinți: Robert Lansing (SUA), David Lloyd George (Marea Britanie), Vittorio Emanuele Orlando (Italia) și Saionji Kinmochi (Japonia).

Obiectivul principal al României la Conferința de Pace era obținerea recunoașterii juridice internaționale a actelor plebiscitare din 1918: de unire a Basarabiei, Bucovinei, Transilvaniei, Banatului și Maramureșului cu Regatul României, eliminarea cât mai rapidă a consecințelor războiului, ca urmare a ocupării unei părți însemnate a teritoriului național de către inamic și stabilirea noilor granițe potrivit criteriilor etnice, politice și economice. Delegația română era condusă de Ion I.C. Brătianu, președinte al Consiliului de Miniștri, iar din aceasta făceau parte oameni politici, printre

---

² C. Vlad, *Diplomația secolului XX*, Ed. Fundația Europeană Titulescu, București, 2006, p. 55.

care: Victor Antonescu, ministrul României la Paris, Nicolae Mișu, ministrul României la Londra, generalul Constantin Coandă, Alexandru Vaida-Voevod, delegat al Consiliului Dirigent al Transilvaniei, Constantin Diamandi. Delegația oficială era asistată de o competentă comisie de experți.

Înainte de inaugurările lucrărilor Conferinței, premierul român a considerat necesară realizarea unei înțelegeri cu Serbia în chestiunea Banatului și în acest sens a hotărât ca, în drumul său spre Paris, să aibă la Belgrad o întâlnire cu prințul regent Alexandru. În convorbirile avute, conducătorul delegației nu constituie un act neprietenesc și care să asigure o frontieră care să poată fi apărată de-a lungul Dunării. Prințul regent a insistat asupra faptului că Belgradul nu poate să rămână neprotejat de-a lungul frontierei sârbo-române și a cerut o parte a Banatului de peste Dunăre. Întâlnirea s-a încheiat însă fără a se ajunge la o conciliere.³

Sosit la Paris, șeful delegației române, prim-ministrul Ion I.C. Brătianu, a avut întâlniri și convorbiri cu primul ministru Georges Clemenceau, desemnat președinte al Conferinței, cu Philippe Berthelot, secretar general al Ministerului Afacerilor Străine al Franței și cu titularul acestuia, Stéphen Pichon, cu André Tardieu, secretarul general al acestui for, cu Harold Nicolson, expert în problemele balcanice al Marii Britanii, col. Edward M. House, consilier al președintelui Woodrow Wilson, cu Robert Lansing, secretarul de stat al SUA, cu Clive Day, Charles Seymour, Douglas Johnson, experți, Sidney Sonnino, ministrul Afacerilor Externe al Italiei, cu reprezentanți ai Iugoslaviei, Cehoslovaciei, Greciei și Poloniei. Din discuțiile particulare pe care le-a avut în ianuarie 1919 cu acești reprezentanți ai Puterilor Aliate, Brătianu și-a dat seama că tratatul semnat de România cu statele Antantei, la 4/17 august 1916, nu va fi respectat.

În memoriile sale, I.G. Duca reține impresia pe care și-a creat-o Ion I.C. Brătianu față de atitudinea celor Mari: „Sosit la Paris a găsit o atmosferă deplorabilă nu numai în ce ne privește pe noi, dar și pe țările mici. Cei cinci Aliați mari (erau) porniți să hotărască totul singuri și să trateze pe cei mici cu cel mai adânc dispreț. Principiul pe care Brătianu îl introdusese în textul tratatului nostru: egalitatea de tratament a membrilor

---

³ G.I. Brătianu, *Origines et formation de l'unité roumaine*, București, 1943, p. 301.

Conferinței, nu era ținut în seamă, dar nici măcar regulile unei elementare politețe nu erau respectate între cei ce, totuși, vărsaseră în comun sângele lor pentru izbânda aceleiași cauze. Așa, spre pildă, Clemenceau nici nu a crezut de cuviință să convoace într-o seară pe toți delegații ca să facă cunoștință și adesea așteptau cu zilele la porțile colegilor, ca întrevederile să poată coincide și mai ales ca cei mari să găsească timpul potrivit pentru a răspunde audiențelor solicitate.”⁴.

Cuvântul de deschidere a fost rostit de președintele Republicii Franceze, Raymond Poincaré, care s-a referit în câteva cuvinte și la România, afirmând că aceasta a intrat în război de partea Antantei, împotriva Puterilor Centrale „(...) numai pentru realizarea unității naționale, căreia i se opuneau aceleași puteri, prin constrângere și samavolnicie. Abandonată, trădată, constrânsă, ea a trebuit să suporte un tratat odios, a cărui revizuire – credea președintele francez – o va cere”⁵.

La 31 ianuarie 1919 a avut loc reuniunea delegațiilor Puterilor principale cu delegația României, condusă de premierul Ion I.C. Brătianu și cu cea sârbă, abordând, înainte de toate, problema Banatului, disputată între cei doi foști aliați. Dat fiind că Serbia putea revendica rolul unui aliat care continuase lupta de partea Antantei chiar și după ocuparea integrală a teritoriului național, poziția României era cu atât mai delicată cu cât premierul român revendica întregul Banat, în timp ce delegația sârbă se limita la partea vestică a acestuia, în numele legăturilor istorice care uneau pe sârbii din nordul Dunării de cei din vestul regatului. Ion I.C. Brătianu a respins categoric această soluție, considerând că Banatul constituie un întreg și că România nu putea rămâne numai cu partea de est, iar atunci când Clemenceau a evocat posibilitatea unui plebiscit, premierul român l-a întrerupt, reamintind că cele trei puteri europene, semnatare ale tratatului de alianță din 4/ 17 august 1916 – Franța, Marea Britanie și Italia – examinaseră deja la acea dată această problemă și

---

⁴ I.G. Duca, *Memorii. Războiul, partea a doua (1917-1919)*, vol. IV, Ed. Machiavelli, București, 1994, p. 219.

⁵ 1918. *Desăvârșirea unității național-statale a poporului român. Recunoașterea ei internațională. Documente interne și externe, august 1918 - iunie 1919*, vol. III, pp. 167-168.

fuseseră de acord ca această regiune să fie revendicată de România pe baza principiului etnic și a dreptului la unitate națională⁶.

Poziția României avea să fie reafirmată chiar a doua zi, 1 februarie, în cadrul ședinței plenare, de șeful delegației române care a făcut o amplă, inspirată și documentată prezentare a memoriului *România în fața Conferinței de Pace. Revendicările sale teritoriale*, prin care declara că vorbește „în numele dreptului la unitate națională a României” și a înfățișat toate momentele deosebit de grele pe care națiunea română le-a întâmpinat de la declanșarea războiului, în 1914, și până la deschiderea lucrărilor Conferinței de Pace. Revendicările teritoriale ale României exprimate prin frontierele convenite la vremea respectivă, sublinia Ion I.C. Brătianu, nu se abăteau de la „principiul naționalităților” și fuseseră între timp confirmate prin rezoluțiile de unire a românilor din Bucovina, Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș cu Țara și se bazau pe trecutul istoric și pe structura etnică a acestor provincii, în care elementul românesc a rămas majoritar în ciuda politicilor de colonizare și deznaționalizare promovate de vremelnicii ocupanți.

Totodată, Ion I.C. Brătianu asigura Conferința că în România întregită „drepturile minorităților vor fi cu siguranță respectate și le vor fi garantate libertățile cele mai largi posibile”⁷.

Dat fiind dezbaterile și punctele de vedere, adeseori contradictorii, asupra problemelor aflate la ordinea zilei, premierul britanic David Lloyd George, susținut și de președintele Woodrow Wilson, a propus instituirea unei comisii care să studieze, să formuleze și să prezinte „recomandări în vederea unei juste reglementări” a acestor probleme, ceea ce a condus și la crearea subcomisiei pentru problemele românești și iugoslave, care va fi prezidată de francezul André Tardieu. Mandatul acesteia nu era de a decide asupra valabilității Tratatului din 1916, nici de a hotărî care vor fi viitoarele frontiere ale României, ci de a analiza și opina asupra respectivelor fruntării pe temeiul etnic, geografic și economic.

---

⁶ Dumitru Preda, Ioan Chiper, Alexandru Ghișa (coord.), *România la Conferința de Pace de la Paris (1919-1920). Documente Diplomatice*, vol. I (1 decembrie 1918 - iunie 1919), Ed. SemnE, București, 2010, pp.143-144.

⁷ C. Botoran, I. Calafeteanu, E. Campus, V. Moisuc, *op. cit.*, p. 335.

Primul tratat finalizat și semnat în cadrul Conferinței de Pace de la Paris cu fostele state inamice a fost cel cu Germania, în care interesate în cel mai înalt grad erau chiar marile puteri. Textul tratatului a fost elaborat exclusiv de delegațiile „celor patru” mari puteri – Franța, Marea Britanie, Italia și SUA –, fără ca „micii aliați” să fie informați măcar de mersul lucrărilor, fiindcă asupra condițiilor ce urmau să fie impuse Germaniei, în sistemul de organizare al Conferinței, nu putea fi vorba.

Interesele României în acest tratat aveau în vedere problema reparațiilor, a recuperării prejudiciilor suferite în perioada ocupației și a condițiilor ce vor fi create pentru securitatea internațională.

Pentru prima dată, delegația română, împreună cu alte cincisprezece delegații de „mici puteri”, a fost convocată, la 16 aprilie, pentru a li se comunica, de către Stéphen Pichon, ministrul de Externe al Franței, deși presa publicase această știre cu 24 de ore înainte, „cu titlu confidențial”, despre hotărârile „celor patru” de a prezenta, la 25 aprilie, delegației germane, într-o ședință plenară, „condițiile” păcii pe care aveau intenția să le prezinte Germaniei. În această atmosferă, Ion I.C. Brătianu s-a mulțumit să-i ceară lui Pichon ca să fie informat „din timp” asupra revendicărilor pe care „cei patru” le vor introduce în concluziile comisiilor speciale, unde era reprezentată România, pentru a putea prezenta observații „în cunoștință de cauză”, ceea ce Pichon a acceptat. În aceeași zi, într-o scurtă întrevvedere cu președintele Clemenceau, primul ministru român i-a solicitat acestuia ca „România să figureze printre statele care vor beneficia de prima tranșă de 25 miliarde, plătite de Germania ca reparații”. Clemenceau l-a asigurat de aceasta și, mai mult, i-a promis ajutorul său⁸.

Câteva zile mai târziu însă, șeful delegației române la Conferința de Pace avea să constate că în presa franceză au apărut informații cu privire la reparațiile pe care Germania urma să le plătească României, din care lipseau tocmai cele peste 2 miliarde pentru monedele false puse în circulație în perioada ocupației germane și care ar fi urmat să fie plătite de Germania într-o primă tranșă, având în vedere „dificultățile insurmontabile” prin care trecea economia României⁹.

⁸ Dumitru Preda, Ioan Chiper, Alexandru Ghișa (coord.), *op. cit.*, doc. nr. 360, pp. 428-428.

⁹ *Ibidem*, doc. nr. 363, pp. 448-450.

În ciuda tuturor promisiunilor de a fi ținuți la curent cu evoluția negocierilor pentru tratatul de pace cu Germania, „micii aliați” s-au văzut din nou în situația anterioară, ceea ce îl determină pe Ion I.C. Brătianu să-i scrie lui Mihail Pherekyde, prim-ministru a.i., la 2 mai 1919: „Situația, creată statelor mici la Conferință este din ce în ce mai monstruoasă. Tratatul cu Germania încep, iar nouă nu ni s-au comunicat încă bazele pe care se fac. Speranțele mele în zilele acestea au de obiect chestiunea desdăunărilor, care și ea este concepută în aceleași simțăminte de Marile Puteri”¹⁰.

Când, la 7 mai 1919, la Versailles s-a comunicat delegației germane textul tratatului de pace, „micile puteri” au primit câte un exemplar doar cu cinci minute înainte. „Din cele ce știm – scria atunci Ion I.C. Brătianu –, pacea este, totodată, și prea aspră, și prea slabă, ea impune condiții napoleoniene și vrea să le execute cu mijloace wilsoniene. Taie toate posibilitățile expansiunilor economice unui popor de 80 de milioane în contra exploziei provocate de asemenea compresie, prevede în loc de cingătoare de fier, ghirlandele Societății de națiuni.”. Și, referindu-se în continuare la reparații, Ion I.C. Brătianu conchidea: „Chestiunea reparațiilor este insuficient rezolvată și, în privința lor, egoismul celor Mari e feroce. Mi s-a făgăduit să se țină seama de noi la distribuție, dar, în orice caz, decepția va fi formidabilă.”¹¹.

Era o anticipare care s-a adeverit la 28 iunie 1919, când Ion I.C. Brătianu și generalul Constantin Coandă au semnat, în Sala Oglinzilor de la Versailles, tratatul de pace cu Germania, de al cărui conținut fuseseră informați doar cu o zi înainte, dar fără a primi textul tratatului imprimat.

Textul tratatului conținea două referiri la România: în articolul 244 și anexa VII la acest articol (Germania renunța la toate drepturile, titlurile și privilegiile pe care le avea asupra cablului Constanța-Constantinopol, ce intra în posesia României) și articolul 259, alineat 6, prin care Germania reconfirma acceptul din armistițiul din 11 noiembrie 1918, renunța la beneficiul prevederilor conținute în tratatul din 7 mai 1918, de la București și se obliga să înapoieze României sau Puterilor Aliate și Asociate valorile sau orice alte produse ce ar fi primit în virtutea tratatului din 7 mai 1918. De asemenea, Germania se angaja (articolul 232) de a repara toate pagubele

---

¹⁰ *Ibidem*, doc. nr. 411, p. 482.

¹¹ *Ibidem*, doc. nr. 425, p. 494.

cauzate populației civile „a fiecăreia dintre Puterile Aliate și Asociate”, produse în perioada în care s-a aflat în război cu Germania.

Semnarea tratatului de pace cu Germania a fost un prim pas într-un proces ce s-a dovedit de lungă durată, plin de greutate, dar și de speranțe. Este grăitor în acest sens mesajul de felicitare transmis, la 4 iulie 1919, de regele Ferdinand președintelui SUA, Woodrow Wilson. Odată cu „felicitările cele mai calde” pentru încheierea păcii, regele Ferdinand își exprima speranța „din toată inima ca acest prim act al unei munci titanice care încoronează eforturile a milioane de oameni care au luptat pentru o cauză dreaptă va deschide o eră de prosperitate. Aceasta va da posibilitatea tuturor națiunilor mari și mici, în mod egal, libere și independente, care au suferit atât de mult în urma vicisitudinilor de război să se dezvolte liber și să reconstruiască o nouă viață pe urmele celei vechi. România, a cărei prosperitate a fost distrusă fără milă de ocupația străină, are încredere în spiritul de dreptate al poporului american și al președintelui său, în aceste momente grele când țara mea îndeplinește cu mult curaj rolul unui bastion al păcii în sud-estul Europei.”¹².

Să remarcăm că, de fapt, în telegrama adresată președintelui W. Wilson, regele Ferdinand prezenta elementele cheie ale obiectivelor României în cadrul Conferinței de Pace, dar și rolul ei de „bastion” în sud-estul Europei împotriva „necredincioșilor” comuniști.

Răspunsul primit câteva zile mai târziu conținea mulțumirile președintelui american pentru „mesajul prietenesc” al regelui, pe care îl asigura de „deplinul acord” în ceea ce privește speranțele acestuia „că eforturile noastre de a instaura o nouă eră de pace, dreptate și frăție între popoarele lumii vor fi încununat de succes”, iar „sacrificiile supreme făcute de România de-a lungul războiului, curajul ei în luptă și fermitatea ei în fața adversităților să-și culeagă răsplata într-un viitor de progres și prosperitate fără precedent”¹³.

Cele două mesaje conțineau proiecții ale unui viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat, pentru că la lucrările Conferinței de Pace totul a mers pe făgașul deja cunoscut: elaborarea textului tratatelor de pace a continuat să

---

¹² 1918. *Desăvârșirea unității național-statale a poporului român. Recunoașterea ei internațională. Documente interne și externe, august 1918 - iunie 1919*, vol. IV, doc. nr. 647, p. 11.

¹³ *Ibidem*, doc. nr. 654, p. 27.

fie apanajul marilor puteri reprezentate în Consiliul Miniștri lor de Externe sau în Consiliul Suprem, fără consultarea „micilor puteri”. Sesizând această situație, încă la 13 mai 1919, delegația română a luat inițiativa solidarizării reprezentanților Poloniei, Cehoslovaciei, Regatului sârbo-croato-sloven și Greciei, interesate în stabilirea traseului noilor frontiere în Europa Centrală și de sud-est, pentru a solicita Consiliului Suprem că prevederile tratatelor de pace cu Austro-Ungaria, Bulgaria și Turcia „să nu fie stabilite fără participarea noastră”¹⁴. Ion I.C. Brătianu a avut și o întrevedere cu Stéphen Pichon, ministrul afacerilor externe al Franței, căruia i-a transmis „că dacă, în special, nu ni se vor da fruntariile Nistrului, în Bucovina, și al Tisei, în Banat, eu îi declar că nu voi semna tratatul”¹⁵.

În ceea ce privește Tratatul de pace cu Austria – al doilea finalizat de Conferința de Pace –, încă din decembrie 1918, însărcinatul cu afaceri a.i. al României la Londra, Mihail Boerescu, informa Bucureștiul că reprezentantul Comitetului Național Polonez la Londra i-a declarat că „în Polonia se dorește mult ca, la Conferința de Pace, frontiera de sud-est a viitorului stat polonez să fie limitrofă cu România. Astfel, între cele două țări s-ar putea stabili relații economice strânse, care își vor asigura în mod reciproc un debușeu la Marea Neagră și la Marea Baltică”. Pentru aceasta însă, continua reprezentantul Comitetului Național Polonez, trebuie ca frontiera de sud-est a Poloniei să ajungă până la Bucovina, ceea ce ar implica ca teritoriul ocupat de cei aproximativ 500.000 de ruteni să fie încorporați noului stat polonez.

Dar – se întreba diplomatul român – rutenii doresc să fie încorporați în Polonia? El avea informații „din sursă sigură” că ideea unei Polonii vecină cu România era în mod special bine primită la Paris. În același timp însă, în cadrul unei întrevederi pe care diplomatul român o avusese cu dr. Tomáš Garrigue Masaryk, președintele Republicii Cehoslovace, în timpul trecerii acestuia prin Londra, președintele cehoslovac îi sugerase să comunice generalului Constantin Coandă, prim-ministru al guvernului român, că „dorința sa cea mai mare este ca noul stat cehoslovac să fie la sud-est vecin României

---

¹⁴ Dumitru Preda, Ioan Chiper, Alexandru Ghișa (coord.), *op. cit.*, doc. nr. 440, p. 508.

¹⁵ *Ibidem*. Despre intensa activitate a delegației române la Conferința de Pace și acțiunile comune ale delegațiilor celorlalte țări interesate în tratatul cu Austria, Al. Vaida-Voevod a adresat o scrisoare lui Iuliu Maniu, la 1 iunie 1919. *Vezi 1918. Desăvârșirea unității național-statale a poporului român. Recunoașterea ei internațională. Documente interne și externe, august 1918 - iunie 1919*, vol. III, doc. nr. 622, pp. 421-432.

Mari". Președintele cehoslovac deja un memoriu semnat de 90.000 de ruteni din America, care se pronunțau pentru unirea cu Cehoslovacia, iar Tomáš Masaryk intenționa ca la întoarcerea la Praga să stabilească un contact cu rutenii de la granița de nord a României și să le obțină asenti-mentul pentru unirea cu Cehoslovacia¹⁶.

Desigur, România însăși era interesată în cel mai înalt grad ca în urma negocierilor de pace să i se recunoască Unirea Bucovinei ca urmare a Hotărârii luată, la 28 noiembrie 1918, la Cernăuți și nu-i era indiferent ce vecini va avea la frontiera de nord.

În final, marile puteri vor recunoaște legitimitatea actului de la 28 noiembrie 1918 al bucovinenilor, iar delimitarea frontierei dintre România și Polonia va fi recunoscută la conferința din 2 iulie 1919 a delegațiilor Puterilor Aliate și Asociate. La 10 august 1920, prin Tratatul de la Sèvres, dintre principalele Puteri Aliate și Asociate pe de o parte, și Polonia, România, Cehoslovacia și Regatul sârbo-croato-sloven, pe de altă parte, granița polono-română a fost definitiv stabilită. Drept urmare, la granița de nord, România va avea doi vecini și aliați: Polonia și Cehoslovacia.

Elaborarea proiectului tratatului de pace cu Austria s-a desfășurat în cadrul restrâns al Consiliului miniștrilor Afacerilor Străine al celor patru mari puteri și al Consiliului Suprem, desigur în cel mai mare secret, mod de lucru devenit regulă în lucrările Conferinței de Pace.

În cadrul acestor negocieri legate de elaborarea tratatului de pace cu Austria, la mijlocul lunii mai 1919 a apărut un element nou, care a complicat mult situația. La 23 mai 1919, Philippe Berthelot, director general în Ministerul Afacerilor Externe al Franței, a adresat o notă șefilor de delegații ale „micilor aliați”, inclusiv lui Ion I.C. Brătianu, prin care șeful delegației române la Conferința de Pace era informat de hotărârea Consiliului Principalelor Puteri Aliate și Asociate de a crea „o comisie însărcinată să determine natura garanțiilor care trebuie luate pentru a asigura protecția minorităților” din teritoriile încorporate în noile state create sau a celor care vor primi mărimi teritoriale. În calitatea sa de președinte al acestei comisii, Ph. Berthelot solicita „propuneri” din partea guvernului român privind această problemă, deși luase deja notă de declarațiile „guvernatorului transilvănean”, aprobate

---

¹⁶ Dumitru Preda, Ioan Chiper, Alexandru Ghișa (coord.), *op. cit.*, doc. nr. 11, pp. 11-12.